

XXVII

Ukazovací zájmena

1. Tēpora mūtāntūr et nōs mūtāmur in illis. 2. Varia est hominum nātūra: huius cōstāns, illius mōbilis. 3. Hōrum hominum facta nōbīs numquam placēbant. 4. Illi hominī crēdere difficillimum est.

5. Memoria minuētur, nisi eam exercēbitis. 6. Parentēs et magistrōs semper amāte iisque prō beneficiis grātiās agite! 7. Vir sapiēns dē eādem rē nōn tum hoc, tum illud, sed idem semper dicere solet. 8. Cīvēs eiusdem rei pūblicae iisdem lēgibus pārent.

agō, *is, ere* hnát; konat, dēlat
beneficiūm, *il, n.* dobrodiní
cōstāns, *antis* vytrvalý, stálý
grātiā, *ae, f.* přízeň; vděčnost, vděk;
grātiās agō děkuji; odvděčuji se
hic, haec, hoc tento, tato, toto
idem, eadem, idem (ten)týž, ta(táž),
 (to)těž
ille, illa, illud onen, ona, ono

is, ea, id ten, ta, to; on, ona, ono
mōbilis, e pohyblivý, vrtkavý, nestálý
placeō, ēs, ēre líbit se
soleō, ēs, ēre mít ve zvyku; *solēo dicere* (mám ve zvyku říkat) říkávám
 tum tehdy; *tum-tum* hned-hned

GRAMATIKA

Ukazovací zájmena

(Prōnōmina dēmōnstrātīva)

Nejčastější ukazovací zájmena jsou:

<i>ille, illa, illud</i>	onen, ona, ono
<i>hic, haec, hoc</i>	tento, tato, toto
<i>is, ea, id</i>	ten, ta, to (on, ona, ono)
<i>idem, eadem, idem</i>	(ten)týž, (ta)táž, (to)těž

Při skloňování ukazovacích zájmen je třeba si pamatovat, že

gen. sg. má koncovku *-ius (-ius)*
 dat. sg. má koncovku *-i(i)* } pro všechny tři rody.

V ostatních pádech se ukazovací zájmena v maskulinu a neutru v zásadě skloňují podle 2. deklinace, ve femininu podle 1. deklinace. Pravidla platná pro neutra se dodržují i u zájmen.

1. ille, illa, illud

hic, haec, hoc

sg. nom.	<i>ille</i>	<i>illa</i>	<i>illud</i>	<i>hic</i>	<i>haec</i>	<i>hoc</i>
gen.		<i>illius</i>			<i>huius</i>	
				(vyslov huj-jus)		
dat.		<i>illi</i>			<i>huic</i>	
ak.	<i>illum</i>	<i>illam</i>	<i>illud</i>	<i>hunc</i>	<i>hanc</i>	<i>hoc</i>
abl.	<i>illō</i>	<i>illā</i>	<i>illō</i>	<i>hōc</i>	<i>hāc</i>	<i>hōc</i>
pl. nom.	<i>illī</i>	<i>illae</i>	<i>illa</i>	<i>hī</i>	<i>hae</i>	<i>haec</i>
gen.	<i>illōrum</i>	<i>illārum</i>	<i>illōrum</i>	<i>hōrum</i>	<i>hārum</i>	<i>hōrum</i>
dat.		<i>illis</i>			<i>his</i>	
ak.	<i>illōs</i>	<i>illās</i>	<i>illa</i>	<i>hōs</i>	<i>hās</i>	<i>haec</i>
abl.		<i>illis</i>			<i>his</i>	

Zájmeno *ille* odkazuje na vzdálený předmět (osobu).

Zájmeno *hic* ukazuje na předmět (osobu), který (která) je mluvčímu nejbližší.

2. is, ea id

idem, eadem, idem

sg. nom.	<i>is</i>	<i>ea</i>	<i>id</i>	<i>idem</i>	<i>eadem</i>	<i>idem</i>
gen.		<i>eius</i>		<i>eidem</i>	<i>eiusdem</i>	<i>eidem</i>
		(vyslōv ej-jus)		(vyslōv ej-jusdem)		
dat.		<i>ei (eī)</i>		<i>eidem</i>	<i>(eidem)</i>	
ak.	<i>eum</i>	<i>eam</i>	<i>id</i>	<i>eundem</i>	<i>eandem</i>	<i>idem</i>
abl.	<i>eō</i>	<i>eā</i>	<i>eō</i>	<i>eōdem</i>	<i>eādem</i>	<i>eōdem</i>
pl. nom.	<i>īi (eī, ī)</i>	<i>eae</i>	<i>ea</i>	<i>īidem</i>	<i>eadem</i>	<i>eadem</i>
				<i>(eīdem, īdem)</i>		
gen.	<i>eōrum</i>	<i>eārum</i>	<i>eōrum</i>	<i>eōrundem</i>	<i>eārundem</i>	<i>eōrundem</i>
dat.		<i>īis (eīs, īs)</i>		<i>īisdem</i>	<i>(eīsdem, īsdem)</i>	
ak.	<i>eōs</i>	<i>eās</i>	<i>ea</i>	<i>eōsdem</i>	<i>eāsdem</i>	<i>eadem</i>
abl.		<i>īis (eīs, īs)</i>		<i>īisdem</i>	<i>(eīsdem, īsdem)</i>	

Zájmeno *is, ea, id* má též význam *on, ona, ono*, jestliže zastupuje osobní zájmeno 3. os. sg. a pl.

Zájmena *idem, eadem, idem* vzniklo ze zájmena *is, ea, id* připojením částice *-dem*. V ak. sg. m. a f. a v gen. pl. všech rodů se *m* před *d* mění na *n*.

CVIČENÍ

a) Určete pády a přeložte:

ei fēminae, eae fēminae, eius fēminae, hae fēminae;
huic verbō, hōc verbō, hōc animālī, huic animālī;
ille cīvis, illius cīvis, illī cīvī, illī cīvēs, illōs cīvēs, illō
cīve, illīs, cīvibus, illōrum cīvium!

b) Utvořte 1. os. sg. ve všech dosud vám známých časech a způsobech od sloves: *mūtāre, placēre, vincere, minuere, dicere, esse!*

c) Dejte do singuláru věty č. 1, 3, 8! Do plurálu věty č. 2, 4, 7!

d) Dejte do ind. imperfekta a futura I. věty č. 1, 7, 8!

e) Vysvětlete původ a význam těchto cizích slov:

konstanta, konstantní, mobilní, mobilizace, mutace, mutátor, mutovat, placet!

Kamej z doby římského císaře Konstantina

XXVIII

Tázací, vztažná a neurčitá zájmena Zájmenná adjektiva

1. Quid est dulcius quam nōmen patriae? 2. Cui nostrum nōn sunt nōta carmina poētārum nostrōrum? 3. Bonis nocet, quī malis parcit. 4. Grātus est nōbis is, quōcum nōs amicitia iungit.

5. Vetus est prōverbium: Nūllum malum est sine aliquō bonō. 6. Sunt animālia quaedam, quae ūnum diem vivunt. 7. Nōn tibi sōli nātus es, sed patriae et tuīs. 8. Calamitāte alterius docēmur et monēmur. 9. Nūllā rē ab officiis dēterrēbāmur neque dēterrēbimur. 10. Nūllius amor tālis est quam mātris.

aliquis, aliquid někdo, něco
aliquis (aliqui), aliqua, aliquod ně-
který, nějaký
doceō, es, ere učít, poučovat
dulcis, e sladký

iungō, is, ere spojovat
nōmen patriae (gen. vysvětlovací)
jméno vlast
parcō, is, ere (s dat.) šetřit; **malis**
(dat.) parcō šetřím zlých

quī, quae, quod který? jaký?; který,
jenž
quīdam, quiddam kdosi, cosi
quīdam, quaedam, quoddam kterýsi,

jakýsi (gen. *cuiusdam*, dat. *cuidam*,
ak. *quendam, quandam*)
quis, quid kdo? co?
sōlus, a, um, sám, jediný

GRAMATIKA

I. Tázací zájmena (*prōnōmina interrogātiva*) jsou tato:

a) **Quis? Quid?** kdo? co? Má platnost substantivní a ptáme se jím na osobu (*quis?*) nebo na věc (*quid?*).

Quis laudātur? Kdo je chválen?

Quid agis? Co děláš?

b) **Quī? Quae? Quod?** který, -á, -é? jaký, -á, -é? Má platnost adjektivní a ptáme se jím na vlastnost osoby nebo věci: *Quī homō laudātur? Bonus.* Který (jaký) člověk je chválen?

Dobry.

nom.	<i>quis</i>	<i>quid</i>
gen.	<i>cuius</i> (kuj-jus)	<i>cuius rei</i>
dat.	<i>cui</i>	<i>cui rei</i>
ak.	<i>quem</i>	<i>quid</i>
abl.	<i>quō</i>	<i>quā rē</i>

Pamatujte si: *quōcum?* s kým?

	sg.			pl.	
nom.	<i>quī</i>	<i>quae</i>	<i>quod</i>	<i>quī</i>	<i>quae</i> <i>quae</i>
gen.		<i>cuius</i>		<i>quōrum</i>	<i>quārum</i> <i>quōrum</i>
dat.		<i>cui</i>			<i>quibus</i>
ak.	<i>quem</i>	<i>quam</i>	<i>quod</i>	<i>quōs</i>	<i>quās</i> <i>quae</i>
abl.	<i>quō</i>	<i>quā</i>	<i>quō</i>		<i>quibus</i>

Pamatujte si: <i>quōcum?</i>	s kterým?	<i>is, qui</i>	ten, kdo (který)
<i>quācum?</i>	s kterou?	<i>ea, quae</i>	ta, kdo (která)
<i>quibuscum?</i>	s kterými?	<i>id, quod</i> (n. sg.) <i>ea, quae</i> (n. pl.)	to, co

II. Vztažné zájmeno (*prōnōmen relātivum*):

qui, quae, quod který, -á, -é, skloňuje se stejně jako tázací zájmeno adjektivní *qui, quae, quod*.

U vztažného zájmena se klade předložka *cum* (s abl.) obyčejně za ablativ (*quōcum, quācum, atd.*), může však stát i před ním (*cum quō atd.*).

III. Neurčitá zájmena (*prōnōmina indēfīnīta*)

Nejčastěji se vyskytují tato:

aliquis (aliqui), aliquid někdo, něco

aliqui (aliquis), aliqua, aliquod některý, nějaký

Skloňuje se jen druhá část, tj. *-qui (-quis)*: *alicuius, alicui* atd.

IV. Zájmenná adjektiva (*adiectiva prōnōminālia*)

Podobně jako zájmena mají i lat. zájmenná adjektiva

v gen. sg. koncovku *-ius* } pro všechny tři rody.
v dat. sg. koncovku *-i* }

V ostatních pádech se skloňují jako adjektiva 1. a 2. deklinace.

Viz skloňování *ūnus, ūna, ūnum* na str. 88.

Nejčastěji se vyskytují takto:

<i>alter, a, um</i>	druhý	gen. <i>alterius</i>	dat. <i>alteri</i>
<i>nūllus, a, um</i>	žádný	gen. <i>nūllius</i>	dat. <i>nūlli</i>
<i>sōlus, a, um</i>	sám, jediný	gen. <i>sōlius</i>	dat. <i>sōli</i>

K latinským zájmienným adjektivům rovněž patří:

nēmō nikdo (z *ne-hemō* = *homō* ani člověk)

nihil nic (z *ne-hilum* = *filum* ani nit).

nom.	<i>nēmō</i>	<i>nihil</i>
gen.	<i>nūllius</i>	<i>nūllius rei</i>
dat.	<i>nēmini</i>	<i>nūlli rei</i>
ak.	<i>nēminem</i>	<i>nihil</i>
abl.	<i>nūllō</i>	<i>nūllā rē</i>

CVIČENÍ

a) Určete pády:

cuius poētae? cui poētae? quō carmine? sōli hominī, sōli hominēs, sōlō homine, nūllō amōre, nūlli amōri, nūlli amōrēs!

b) Utvořte 1. os. sg. ve všech dosud vám známých časech a způsobech od sloves: *nocēre, iungere, vīvere, dēterrēre, esse!*

c) Dejte do singuláru věty č. 2, 6! Do plurálu věty č. 4, 7!

d) Dejte do ind. imperfekta a futura I. věty č. 2, 3, 4, 8!

e) Vysvětlete původ a význam těchto cizích slov:

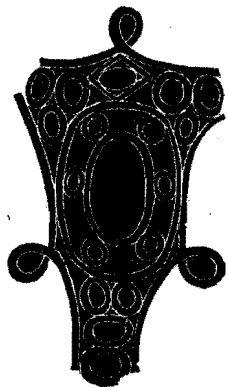
bonifikace, docent, nomenklatura, poetika, poetický, vivat!

DE GALLIA

Gallia est omnis dīvīsa in partēs trēs, quārum ūnam incolunt Belgae, aliam Aquitāni, tertiam, qui ipsōrum linguā Celtae, nostrā Gallī appellantur. Hi omnēs linguā, institūtis, lēgibus inter sē differunt. Gallōs ab Aquitānis Garumna flūmen, ā Belgis Matrona et Sēquana dīvidit. Hōrum omnium fortissimī sunt Belgae, propterea quod ā cultū atque hūmānitāte prōvinciae longissimē absunt, proximique sunt Germānis] qui trāns Rhēnum incolunt, quibuscum continenter bellum gerunt.

(Caesar, Commentārii de bellō Gallicō I, 1)

Gallia, ae, f. Galie; území mezi Rýnem a Pyrenejemi, zhruba dnešní Francie a Belgie — **Gallia omnis** celá Galie, Galie jako celek — **divisus, a, um** rozdělený — **incolō, is, ere** obývat — **Belgae, ārum, m.** Belgové; obyvatelé severní části Galie — **alius, alia, aliud** (gen. **alterius**, dat. **alii**) druhý, jiný — **Aquitāni, ōrum, m.** Akvitánové; keltský (galský) kmen sídlící v Akvitánii, v krajině ležící v jihozápadní Galii — **ipse, ipsa, ipsum** (gen. **ipsius**, dat. **ipsi** atd.) sám — **ipsōrum linguā** (jazykem jich samých =) vlastním jazykem — **Celtae, ārum, m.** Keltové — **nostrā, tj. linguā** — **Galli, ōrum, m.** Galové — **appellō, ās, āre** nazývat — **institutum, i, n.** zřízení, zvyk — **inter se differunt** (od **differō**) navzájem se liší — **Garumna, ae, m.** Garumna; řeka v jihozápadní Galii (nynější Garonne) — **flūmen, inis, n.** řeka — **Matrona, ae, f.** Matrona; přítok Sekvany (nynější Marna) — **Sēquana, ae, m.** Sekvana (nynější Seina) — **dividō, is, ere** rozdělovat — **propterea quod** protože — **cultus, ūs, m.** způsob života — **hūmānitās, ātis, f.** lidskost, vzdělanost; **cultus atque hūmānitās** (hendiadys) jemná vzdělanost — **prōvincia, ae, f.** provincie — **longissimē absunt** jsou nejvíce vzdáleni — **proximus, a, um** (s dat.) nejbližší; soused — **Germāni, ōrum, m.** Germáni; název kmenů sídlících na území severně od Dunaje a východně od Rýna až po Severní moře — **trāns** (předl. s ak.) za, přes — **Rhēnus, i, m.** Rýn — **continēns, entis** nepřetržitý, ustavičný

Římská spona

Indikativ perfekta aktiva

1. Laudāvi tē, quod industrius erās. 2. Saepe vōs monuimus, ut magistris pārērētis, sed vōs nōn pārūistis. 3. Quod nōn tacuistī, multīs displicuistī. 4. Rōmāni cum hostibus cōnflīxērunt et celerī impetū eōs pepulērunt. 5. Caesar victōriam suam his verbis senātui Rōmānō nuntiāvit: Vēni, vidī, vīci!

6. Parentibus magistrisque nostris semper grātī fuimus. 7. Nōnnūlla maria populis antiquis ignōta fuērunt. 8. Hominēs hominibus multum et prōfuērunt et obfuērunt. 9. Fēlix, quī potuit rērū cōgnōscere causās. 10. Multis civitatibus discordia plūs obfuit quam gravissima bella.

causa, ae, f. příčina
civitas, ātis, f. obec, stát
cōgnōscō, is, ere, cōgnōvī poznávat
cōnfligō, is, ere, cōnflīxī srazil se
 (v boji)

discordia, ae, f. nesvornost
displicēō, ēs, ēre, displicuī nelíbit se
gravis, e těžký
ignōtus, a, um neznámý
impetus, ūs, m. útok